

De beige man

Een tropische herinnering

'Memory is identity. I have believed this since... oh, since I can remember. You are what you have done; what you have done is in your memory; what you remember defines who you are; when you forget your life, you cease to be, even before death.'

Julian Barnes, *Nothing to Be Frightened Of* (2008)

I

Ferdy Aronius, diplomaat en hoogste vertegenwoordiger van zijn vaderland in Angola, probeert op zo'n zeven kilometer hoogte, achterovergeleund in de businessclass van een Lufthansa-toestel richting Frankfurt, van waar hij door zal reizen naar Amsterdam, de slaap te vatten, in de wetenschap dat dat niet direct zal lukken, ondanks de drie whisky's die hij tamelijk snel achterover heeft geslagen op het vliegveld en de plaid die de zorgzame steward over hem heeft uitgespreid: hij voelt dat dit jubileumjaar zal verschillen van de voorgaande, waarin volgens de traditie op de zesde en negende augustus de ondergang van de steden Hiroshima en Nagasaki wordt gevierd, in Hotel Hoogduin aan de Noordzee.

Een zekere onrust had zich al een paar dagen geleden in z'n hart genesteld en de lichte stotter waar hij van jongs af aan mee behept is leek meer dan ooit hoorbaar, waar Lili Oltman, zijn secretaresse, hem op attendeerde, een beetje lacherig maar vooral nieuwsgierig. Zij weet van zijn vliegangst, de grote handicap voor een diplomaat, maar deze keer leek haar meer aan de hand te zijn, en zij vroeg ernaar zonder een duidelijk antwoord

te krijgen. Hijzelf vroeg zich tot de dag van het vertrek af wat die onrust teweeg kon brengen.

Zijn vader zou er niet meer bij zijn, iets wat eerder een bevrijding dan een beklemming zou moeten zijn. Tot zijn dood, pas een halfjaar geleden, was Ferdy slachtoffer geweest van diens denigrerende opmerkingen, over zijn werk in 'die islamitische landen', zijn ongetrouwd-zijn, zijn afvalligheid, waarvoor God hem strafte met die aanhoudende stotter. Hij huivert als hij aan zijn vaders sterven terugdenkt, in dat christelijke verzorgingstehuis in Den Haag, samen met die hardop biddende ouderling. Iedere keer als hij binnenkwam in de sterfkamer, na een sigaret gerookt te hebben in het dagverblijf van de instelling, stamelde zijn vader dat hij maar niet begreep dat Dieudonné niet aan z'n bed zat. Dan draaide hij er maar niet omheen door te herhalen dat zijn broer dood was, al vijfenveertig jaar dood was. De ouderling maakte daar handig gebruik van door de dominee te garanderen dat zijn oudste zoon daar boven in de hemel op hem stond te wachten: 'Eens gegeven blijft gegeven, nietwaar?' Dan kreunde z'n vader even.

Er was niet veel meer van de beroemde dominee over die voor de oorlog in Batavia zijn gemeenteleden huisbezoeken bracht per Harley Davidson, wat hem de naam 'het vliegend Evangelie' opleverde; zijn reusachtige, veel te dikke vader was in de loop van een jaar gereduceerd tot een uit het nest gevallen vogeltje, hijgerig, koortsig, met halfopen ogen die zich eindelijk na een korte reutel voor altijd sloten. Niet lang daarna bel-

de hij z'n moeder in haar serviceflat om haar de dood van haar man mee te delen. Zonder een woord had ze weer opgehangen. Direct daarna probeerde hij haar opnieuw te bereiken, maar toen was ze in geprek. Toen hij Mees Stork vervolgens belde om z'n vaders einde te melden was ook hij in gesprek. Zacht, alsof hij hen had afgeluisterd, legde hij de hoorn weer op de haak. Toen was hij ineens in tranen uitgebarsten, in de kamer van de directrice van het tehuis, die onmiddellijk thee liet aanrukken en hem trachtte te troosten. Met wat? dacht hij. Ze moest eens weten hoe weinig hij voor de dode voelde! Waarom hij dan zo huilde kon hij niet precies benoemen, maar dat hij zich verlaten voelde herinnert hij zich nog goed.

De laatste keer dat hij zijn moeder en haar ex-minnaar gezien had was op de begrafenis van de dominee in een halfvolle kerk in Den Haag. Hardnekkige gelovigen waren na zijn korte speech naar hem toe gekomen om zijn hand iets te lang vast te houden, zodat ze niet zouden omvallen van ouderdom: er waren mannen bij die samen met zijn vader de Birma Road hadden overleefd. Iedere avond was hij hen in gebed voorgegaan wanneer het duister over de jungle viel; menige stakker had hij de ogen dichtgedrukt. 'Uw vader was eigenlijk een heilige,' meenden de overlevenden, steunend op wandelstokken, of hangend in hun wagentjes. Toen hij zijn moeder zocht, zag hij haar de kerk uit lopen en in een taxi stappen. 'Op de vlucht voor die danse macabre,' zei ze zelf later. Mees Stork daarentegen haalde met

kennissen herinneringen op, met de handen aan de oren en steunend op elkaar, aan Batavia, aan de feestjes op de soos, of in zijn hotel, tot diep in de nacht, waarna alle kamers bezet waren! Bij die laatste herinnering werd nadrukkelijk geknipoogd. Mees' rijstafels waren beroemd geweest in de hele archipel. Mees zelf werd een 'womanizer' genoemd, berucht en benijd! Hij leek waarachtig jonger dan de tachtig die hij al was gepasseerd, tot ook hij moeite had met opstaan van de harde kerkbanken, zijn gevallen wandelstok wilde oprapen, dat moest opgeven en hulpeloos om zich heen begon te kijken. Bij het begin van de dienst was hij aan de arm van een jongeman als laatste de kerk binnengekomen; zijn begeleider trok zich daarna terug in een van de zijbeuken, voor Ferdy duidelijk zichtbaar, als een chauffeur die ieder moment geroepen kon worden. 'Boelie!' galmde het dan ook door de kerk en de jongeman zette zich snel in beweging om Mees Stork van dienst te zijn, lenig, grijnzend bij het aanreiken van de wandelstok en hoed, met gespeelde onderdanigheid, ten slotte zijn arm ophoudend om de hijgende, wankele grijsaard naar de hotelauto te leiden.

Ferdy probeert zich de jongeman in details te herinneren: slank, lange ledematen, volmaakt gekleed en gekapt, grote bruine ogen, iets platte maar toch fijne neus, grote mond met kleine hagelwitte tanden, blauwig tandvles, nauwelijks baardgroei en een huidskleur zoals alleen Javanen die kunnen hebben: delicaat beige. Goed dat hij de man zo helder voor zich ziet, zodat hij

hem dadelijk kan herkennen op Schiphol: een week geleden was de ambassade gebeld met de mededeling dat meneer de ambassadeur opgehaald kon worden door Boelie Kamidjojo, als datum, tijd en vluchtnummer doorgegeven werden aan de directie van Hotel Hoogduin, Nederland. Lili Oltman had attent gereageerd, na fluisterend te hebben geïnformeerd of de naam Boelie Kamidjojo Ferdy iets zei. 'Niet veel, maar het is oké, Lili,' had hij lachend geantwoord, na een blik op haar bezorgde gezichtje: welke relaties hij had was niet haar zaak, zeker niet wat voor relaties.

Lili Oltman realiseerde zich trouwens best dat zijn interesses op een ander vlak lagen, eventueel een hellend vlak. Maar hoewel hij de vijftig ruim gepasseerd was, die kinderlijke ogen van hem en dat ontroerende stottertje deden altijd tedere gevoelens bij haar opkomen. Als hij weer eens een weekend onvindbaar was en de eerste secretaris automatisch de ambassade voor zijn rekening nam, namen haar fantasieën een hoge vlucht. Vaak verraste hij haar daarna met een bloemetje, bonbons, of een duur etentje, dingen die mannen doen met ongeruste moeders; dan werden zij samen meestal dronken, zaten hand in hand buiten op een bank, turend naar de sterren van het zuidelijk halfrond, waar meestal de posten lagen waar BZ hem heen stuurde en Lili Oltman als first lady de honneurs waarnam op onberispelijke wijze.

Zijn gedachten worden plotseling ruw onderbroken door duidelijk voelbare trillingen van het vliegtuig. *Fas-*

ten Seatbelts licht felrood op. De zorgzame steward steekt zijn hoofd om het gordijntje. ‘Can I help you, sir? With your seatbelt, sir? Don’t worry, just very bad weather, sir,’ ratelt hij terwijl hij snel en handig Ferdy onder de plaid omarmt om de veiligheidsgordel te vinden en te sluiten. Ferdy ruikt de geur van zweet en aftershave en zoekt schichtig de ogen van de knaap. ‘Sorry sir, I am in a hurry, sir, you know.’ Hij zet Ferdy’s stoelleuning recht en verdwijnt – wat moet die knul in zijn blik herkend hebben? Een ongepast voorstel? Vastgebonden op kilometers hoogte, als een treurige sadomasochist? Zag hij die stijgende paniek dan niet in zijn ogen? Als in een grote schommelende wieg, volkomen klemgezet, stijgt z’n angst naar een hysterische hoogte, waarop hij alleen nog piepgeluiden weet voort te brengen, als een bang kind.

De eerste keer dat dat hem overkwam was op de kermis in Rotterdam, tijdens het verlof, voor de oorlog. Samen met Dieudonné zat hij in een golvende draaimolen die halverwege de rit ook nog eens overkapt werd en maar niet tot stilstand wilde komen, integendeel: ze raasden voort in een gillende duisternis. Hij had zich aan zijn grote broer vastgeklampt met zo’n kracht dat Dieudonné hem nog dagen de blauwe plekken op een arm en dijbeen had laten zien. Het vliegtuig bonkt alsof het landt in een net omgeploegde akker, waar het ineens lijkt stil te staan, in de lucht.

‘Are you all right, sir?’ hoort hij de steward vragen.

‘No! No!’ piept hij met de spuugzak in één hand. ‘Not at, at, at, all!’